

УДК 336.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-32>**Шуміло О.С.**доктор економічних наук, професор,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0574-248X>**Заїка О.В.**старший викладач,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6000-9870>**Гречко С.Є.**здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-9357-7383>**Shumilo Olha, Zaika Olha, Grechko Serhii**

V.N. Karazin Kharkiv National University

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті досліджені сучасні тенденції функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. Серед основних тенденцій на ринку банківських послуг визначені скорочення кількості банківських установі мережі відділень, зменшення чистих кредитів й зростання активів банків, нерівномірне зростання депозитів, поширення діджиталізації послуг, утримання рентабельності банківських установ. Виокремлені найбільші банки України за величиною активів, досліджені рейтинги українських банків за обсягом кредитів, подано рейтинг надійних банків України для фізичних і юридичних осіб. Представлено ренкінг ТОП-10 банків України фінансової надійності на основі скоригованого індексу фінансової надійності банку, розрахованого аналітичним відділом YouControl.

Ключові слова: банківська система, тенденції функціонування, аналіз, рейтинг.

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE BANKING SYSTEM IN UKRAINE

The article researches the functioning process of the Ukrainian banking system during the period of uncertainty and martial law, and highlights the main trends. It states the role of the National Bank of Ukraine in the regulation of the financial sector in the country during the war period. It is noted that in order to make banking services accessible to the population and business, the range of deposit products has been expanded and marketing tools have been well-founded; retail lending has gradually been renewed, and credit claims of distressed borrowers are being sold. The author specifies the main trends in the functioning of the banking system: a decrease in the number of banking institutions and a reduction in the branch network; the growth of bank assets caused by the hryvnia emission at the beginning of the war to cover budget expenditures for social and military needs; banks' liquidity remained sufficient despite the crisis period; there was a decrease in the net loan portfolio of banks, which is explained by a decrease in demand among customers and a decrease in solvency; increase in the number of distressed loans; minor renewal of foreign currency deposits due to the offer of "conversion deposits", which are used during purchases at a preferential rate by cashless payment; the profitability of banking institutions was maintained, but due to dwindling reserves. The study also indicates the improvement of the mobile experience due to general digitalization during the war in the country, which enabled delivery of better quality service for the bank customers. The ratings of the largest banks of Ukraine were studied by the size of assets and volume of loans. Based on the research of the Forinsurer company conducted among Ukrainian banks, the TOP ten reliable institutions for both individuals and legal entities have been selected. As a result, the analysis determined the most profitable banking institutions during the martial law period. It presents the ranking of the TOP-10 Ukrainian banks in terms of adjusted financial reliability index, calculated by the analytical department of YouControl. It is noted that such an analysis provides information regarding the operational sustainability, but for a more complete assessment it is important to consider the factors of the market environment.

Key words: banking system, functioning trends, analysis, rating.

JEL Classification: G21, M31

Постановка проблеми. Банківська система в Україні розвивається під впливом постійних змін, що знаходять відображення у фінансових показниках. Банки стикнулися із великими викликами що пов'язані із російською агресією проти нашої країни. Умови на ринку банківських послуг під час воєнного стану характеризуються високим рівнем невизначеності та ризикованості. Але банківська система попри вплив політичних обставин, вистояла на фінансовому фронті й пристосовується до нових умов функціонування. Важливим під час таких обставин є забезпечення ста-

більності та прогнозованості роботи банківської системи, що потребує постійного спостереження та аналізу банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та особливості розвитку банківської системи України у наукових працях досліджували значна кількість науковців, серед них: Волкова К., Дзюблюк О., Довгань Ж., Коваленко В., Корнилюк Р., Могильна Л., Савчук А. Але сучасні реалії в яких функціонує банківська система не знають аналогів, не існує у науковій літературі останніх років напрацювань щодо

банківської діяльності у воєнний час. Тому, дослідження функціонування банківської системи та вияв загальних тенденцій й сучасних викликів є актуальним питанням.

Метою статті є аналіз сучасних тенденцій функціонування банківської системи України в умовах невизначеності та воєнного стану.

Виклад основних результатів дослідження. Період війни став для української банківської системи експериментальним. Банківський ринок в Україні тримається незважаючи на геополітичні, макроекономічні та демографічні зміни. Сприяє цьому зменшення внутрішньої вразливості у результаті попереднього реформування банківської системи та впровадження антикризових заходів під час воєнного стану в країні.

Національним банком України в такий складний період діяльності введено постанови та ряд нормативно-правових актів, серед яких Постанови НБУ «Про особливості підтримання ліквідності банків в умовах воєнного стану», «Про банківську систему в умовах воєнного стану», що регулюють банківську діяльність та відповідно них вводяться антикризові заходи, що сприяють регулюванню фінансового сектору країни та його стабільності.

Стабільності роботи комерційних банків сприяла політика цих установ стосовно клієнтів, яка зберігала ознаки максимальної підтримки. Це, зокрема, виявляється в пролонгації абсолютної більшості наданих раніше тимчасових пільг та безкоштовних сервісів з одночасним відновленням роботи відділень, навіть розширенням мережі та відкриттям нових точок надання банківських послуг. Тобто зберігаються всі запроваджені на початку війни пільги для клієнтів. Така діяльність супроводжується розширенням номенклатури депозитних продуктів і добре обґрунтованими маркетинговими прийомами та поступовим поновленням роздрібного кредитування, продажем права вимоги за кредитами проблемних позичальників. Загалом ці дії спрямовані на відновлення доступності банківських послуг для населення та малого і середнього бізнесу (зростання фінансової інклюзії) [7].

Значна кількість довоєнних тенденцій у банківській системі під час війни отримала підсилення, а деякі змінилися шляхом розвороту.

Серед основних тенденцій розвитку що присутні на банківському ринку України у воєнний час можна виділити наступні [1]: стійкість до зовнішніх шоків; невеликий керований банкопад; скорочення мережі відділень у банківських установах; зростання активів банків; зменшення чистих кредитів; розбалансоване зростання депозитного портфелю; утримання рентабельності на достатніх рівнях; діджиталізація послуг.

Слід відзначити тенденцію скорочення кількості банків, що продовжується і під час війни. Так, незважаючи на лояльність НБУ відповідно виконання нормативів під час воєнного стану, припинили діяльність на ринку банківських послуг банки з російським капіталом: Промінвестбанк, МР Банк (Сбербанк), Банк Форвард. Також ринок покинули й вітчизняні банки: Мегабанк, Ібоx Bank та Банк Січ. На сьогодні в Україні діють 66 банків, серед них 30 банків з іноземним капіталом.

За останній період також відбулося і скорочення мережі відділень банківських установ. Так, протягом 2022 року їх кількість зменшилась на 20% [2]. Також

мала вплив на кількість мережі відділень і окупація південно-східних територій.

Емісія гривні з боку НБУ на початковому етапі війни з метою забезпечення покриття виникаючих в бюджеті на соціальні та воєнні видатки нових потреб сприяла росту активів банків. Позитивним моментом в цьому стало те, що надлишкові кошти залишились у на обліку у банківській системі не спричинив гіперінфляції. В умовах війни на 31,2% [2] збільшились кошти населення у банківських установах України. Але це відбувається із заосідання на рахунках у системних держбанках невикористаних коштів перміщених осіб, бюджетників та військовослужбовців.

Чисти активи банків за перод трьох кварталів 2023 р. зросли і стали перевищувати показник довоєнного часу. Цьому сприяло підвищення обсягів сертифікатів НБУ за депозитами. Незважаючи на війну у банківських установах залишився високий рівень ліквідності. На обсяг клієнтських вкладень у банківських установах країни вплинули кошти населення й вклади в іноземній валюті у бізнес. На сьогодні найбільшими банками за величиною активів є АТ КБ «ПРИВАТБАНК», «Ощадбанк», «Укресімбанк», «Укргазбанк» «Райффайзен Банк Аваль» табл. 1.

Таблиця 1
Рейтинг найбільших банків України у 2023 р.
за величиною активів

№	Банк	Активи банку, тис. грн.
1	ПриватБанк	572 448 057
2	Ощадбанк	572 448 057
3	Укресімбанк	237 277 674
4	Укргазбанк	167 751 760
5	Райффайзен Банк Аваль	108 513 066

Джерело: [3]

Поряд з цим слід відмітити спад чистих кредитів за останій час. Чистий кредитний портфель зменшився, окрім державних установ де збільшились корпоративні кредити за рахунок підтримки державних програм. Це пояснюється низкою платоспроможністю позичальників, скороченням попиту населення у воєнний час.

Рівень проблемних кредитів у банківській системі перевищив 50%. Банки зіштовхнулися з курсовою проблемою – вони змушені повертати термінові валютні депозити, тоді як платоспроможність клієнтів за валютними кредитами стрімко знижується. У результаті банки змушені піднімати ставки за валютними кредитами, на міжбанківський ринок або залучати кошти у материнських структур [3]. Національний банк спонукає банки оцінювати кредитні збитки своєчасно, повною мірою відображати вплив негативних подій на якість активів і за можливості проводити виважені реструктуризації, які сприятимуть нормалізації боргового навантаження позичальників та підвищать стійкість банківського сектору [3]. Стан банківських кредитів в Україні у 2023 р. представлено у рейтингу найбільших 10 банківських установ (табл. 2).

На банківському ринку України відбулося незначне поновлення валютних вкладів, на що вплинула пропозиція «конвертаційних депозитів», які використовують під час покупки за пільговим курсом безготівковим розрахунком.

Таблиця 2
ТОП-10 рейтинг найбільших банків України у 2023 р.
за обсягом кредитів

№	Банк	Кредити, тис. грн
<i>ТОП-10 рейтинг найбільших банків: кредити фізичним особам:</i>		
1	Приват Банк	73 596 983
2	СЕНС-БАНК	34 031 442
3	УНІВЕРСАЛ БАНК	25 322 664
4	ПУМБ	22 257 611
5	Ощадбанк	17 744 422
6	ОТП БАНК	10 817 211
7	А-БАНК	9 954 506
8	Райффайзен Банк	9 751 018
9	Ідея Банк	8 947 628
10	КРЕДОБАНК	8 382 126
<i>ТОП-10 рейтинг найбільших банків: кредити юридичним особам:</i>		
1	Приват Банк	184 010 558
2	Укресімбанк	109 148 179
3	Ощадбанк	95 478 213
4	Райффайзен Банк	63 884 064
5	УКРГАЗБАНК	52 955 713
6	СЕНС-БАНК	39 609 192
7	ПУМБ	38 093 892
8	ОТП БАНК	35 522 988
9	КЕДІАГРІКОЛЬ БАНК	32 533 050
10	ПРОКРЕДИТ БАНК	24 249 164

Джерело: [3]

Суперечливо-позитивним є утримання рентабельності банківських установ на достатніх рівнях. На перший погляд, загальносистемна рентабельність капіталу (ROE) на рівні 10,9% виглядає як позитив, втім зазирнувши у деталі ми розуміємо, що джерелом прибутків були процентні доходи (насамперед «великої четвірки» держбанків) від вкладень в облігації внутрішніх державних позик та депозитні сертифікати НБУ. Якби відрахування до резервів за кредитними ризиками були вищими відповідно до потреб воєнного часу, то навряд чи б фінрезультати виглядали настільки не по воєнному райдужно [1].

Для успішного функціонування банківської системи має відбуватися покращення мобільного досвіду через загальну діджиталізацію економічних

процесів та суспільства, яка ще більше посилюється внаслідок війни. Банківська система має залишатися конкурентоспроможною, тому вітчизняні банки зосереджуватись на оптимізованому мобільному досвіді, розробивши його власними силами або уклавши контракт із програмною компанією, щоб розробляти його для них. Більшість великих банків уже мають програми для своїх клієнтів, проте для підвищення ефективності функціонування банківської системи в умовах війни важливим є тотальна діджиталізація послуг [8].

Використовуючи дані офіційної банківської статистики в Україні за три квартали поточного року, Форіншурером [4] було створено рейтинг надійних банківських установ. Під час складання враховувалася здатність банку повернення депозитів, при погіршенні фінансових умов функціонування та росту клієнтської заборгованості, й підтримки держави і акціонерів. Роль власників під час критичних умов є значною і є одним із найвпливовіших факторів стійкості банку. Так, в Україні під час війни ні один із банків, що належить державі або міжнародним фінансовим компаніям не визначено неплатоспроможним.

Надійність банку означає можливість його чинити опір негативним чинникам впливу. Банківська установа із високим рівнем надійності може піддаватися теж впливам негативних чинників, що можуть сприяти банкрутству, а банк із задовільною надійністю може уникнути негативного впливу і продовжити працювати. Важливим у таких ситуаціях є врахування політичних ризиків.

Надійність банку, своєю чергою, визначається як суб'єктивними, так і об'єктивними параметрами його діяльності. Під суб'єктивними параметрами розуміємо ті, які не мають безпосереднього вимірювача та значення яких установлюються споживачем банківських послуг самостійно. Вони включають у себе відгуки друзів, знайомих клієнта, які раніше скористалися послугами відповідної фінансової установи; рекламний вплив і т. ін. Іншими словами, ці фактори змушують клієнта повірити в надійність банку без додаткової перевірки реальних показників. Об'єктивні параметри або безпосередньо вимірюються, або оцінюються професіоналами, оцінка доводиться до споживача. До цієї групи параметрів відносять різноманітні показники фінансової та господарської діяльності банку (частка ринку, розмір власного капіталу і т. ін.),

Таблиця 3

ТОП-10 надійні банки України для фізичних і юридичних осіб у 2023 р.

№	10 надійних банків для фізичних осіб	№	10 надійних банків для юридичних осіб
1	ПриватБанк (державний)	1	Укргазбанк (державний)
2	Ощадбанк (державний, гарантується 100% вкладів)	2	Укресімбанк (державний)
3	Укресімбанк (державний, гарантується 100% вкладів)	3	Ощадбанк (державний)
4	Укргазбанк (державний)	4	ПриватБанк (державний)
5	Ukrsibbank (BNP Paribas Group, Франція)	5	Креді Агріколь Банк (Credit Agricole, Франція)
6	Кредобанк (PKO Bank Polska, Польща)	6	Ukrsibbank (BNP Paribas Group, Франція)
7	ПроКредит Банк (ProCredit Bank, Німеччина)	7	СІТІбанк Україна (Citigroup, США)
8	ОТП Банк (OTP Bank, Угорщина)	8	Кредобанк (PKO Bank Polska, Польща)
9	Правекс-банк (Intesa Sanpaolo, Італія)	9	ПроКредит Банк (ProCredit Bank, Німеччина)
10	Універсал Банк (Baillie, Кіпр / Сергій Тігіпко, Україна)	10	ІНГ Банк Україна (ING Group, Нідерланди)

Джерело: [3]

Таблиця 4

**Ренкінг ТОП-10 банків України фінансової надійності за другий квартал 2023 р.
(Скоригований індекс фінансової надійності банку, розрахований аналітичним відділом YouControl)**

Банк	FinScore A/	Чисті активи, млн грн		Прибуток, млн грн.	Депозити, млн грн		Кредити, млн грн	
		Факт	У % до попереднього періоду		Факт	У% до попереднього періоду	Факт	У% до попереднього періоду
АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК»	3,48	6626	+23,03	155	5559	+26,21	10	-2299,76
АТ «Дойче Банк ДБУ»	3,33	5112	-10,86	136	4408	-14,12	200	-396,38
АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	3,29	573033	+2,4	29749	481702	+3,58	79859	+10,68
АТ «УКРСИББАНК»	3,28	133592	+14,06	3565	114305	+14,84	12157	-24,61
АТ «ОТП БАНК»	3,19	92972	-1,6	2854	75547	-4,44	23910	-12,36
АТ «ІНГ Банк Україна»	3,18	22422	+11,57	774	17099	+12,54	7143	-1,49
АТ «СІТІБАНК»	3,16	60256	+1,68	2757	51297	+0,02	4379	+5,1
АТ «Райффайзен Банк»	2,98	173790	+0,87	3118	146291	+1,03	50354	-15,53
АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	2,95	35323	+3,47	491	27251	+5,69	18524	-0,88
АТ «ОЩАДБАНК»	2,87	299353	+6,5	6838	257097	+6,7	80552	-0,19

Джерело: [6]

а також рейтинги, що складаються професійним співтовариством [5].

Під час проведеного дослідження Форіншурером банків України виділено ТОП десять надійних установ як для фізичних осіб, так і для юридичних (табл. 3).

Банківська система України у 2023 р. адаптувалася до складних кризових умов, про що свідчить відкриття у банках нових відділень на звільнених територіях. Збільшилися притоки коштів клієнтів банків, що вплинуло на підвищення ліквідності банку. У третьому кварталі відповідно статистичної банківської звітності почали зростати строкові вклади у гривні й відновилися вклади у валюті. Збережено керованість та постійність платежів, збільшився потік коштів населення на банківські рахунки, було налагоджено всі операційні процеси та впроваджені заходи для підтримки роботи установ під час блекаутів, що спровоковані воєнними діями. Незважаючи на значні резерви, було отримано квартальний прибуток, після збиткового періоду діяльності, чому сприяла операційна ефективність.

Найприбутковішими банками у період воєнного стану стали Державний ПриватБанк, який жовтні 2023 р. очолив перелік із 48 прибуткових банків із чистим прибутком 3,934 млрд грн, забезпечивши прибуток усієї банківської системи цього місяця. Згідно з оприлюдненими Нацбанком України на його сайті даними, слідом йдуть банки з іноземним капіталом Укрсіббанк – 518,1 млн грн і Сітібанк – 398,1 млн грн, що були серед лідерів і у вересні. Завершують п'ятірку Універсал банк (моно) – 384,5 млн грн та ще один банк з іноземним капіталом – ОТП Банк – 224,7. Загалом за

10 місяців цього року 46 банків спрацювали із чистим прибутком, тоді як 21 – із чистим збитком [3].

За методикою фінансового скорингу банків від You Control [6], універсального інформаційного продукту який надає інформацію щодо фінансового стану банків, у 2023 р визначені наступні надійні банки, що увійшли у десятку кращих (табл. 4).

У табл. 4 представлено ТОП-10 банків України з найвищим індексом FinScore «А», що говорить про мінімальну вірогідність настання кризових фінансових ситуацій. Взагалі існує в цій методиці ще три категорії – В, С, D за якими класифікуються банки із нижчим рівнем надійності. За результатами FinScore, на практиці банки, які отримують індекс групи А ніколи не покидали ринок, але ці результати носять ймовірнісний характер, з точністю 100 % визначити настання банкрутства неможливо. Звісно, такий аналіз надає цінну інформацію для власників, керівників та клієнтів відносно стабільності діяльності банку, але для того щоб проводити більш коректну оцінку банків-партнерів важливим є врахування всіх ринкових чинників, особливо у воєнний час.

Висновки. Враховуючи проаналізовані аспекти, що характеризують банківську систему України під час війни, можна говорити про достатньо напружене її становище. Банківський сектор має бути готовий до можливих складних ризиків в умовах продовження війни, де основним завданням його має бути надання гарантій стабільної роботи для своїх клієнтів. Подальшим напрямком дослідження планується дослідження функціонування банківської системи у післявоєнному відновленні країни.

Список використаних джерел:

1. Корнилюк Р. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/>
2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
3. Рейтинг надійних банків України 2023. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>

4. FORINSHURER. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>
5. Могильна Л.М., Волкова К.В. Управління конкурентоспроможністю банківських установ. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 5(22). С. 175–180. URL: <http://repo.snau.edu.ua/handle/>
6. Рейтинг фінансової надійності банків України. URL: <https://youcontrol.com.ua/bank-finscore/>
7. Нянько В., Нянько Л. Банківська система за воєнного стану та післявоєнному відновленню України. URL: <https://nzlubr.org.ua/index>
8. Левандівський О., Криховецька З., Кохан І. Сучасні тенденції функціонування банківської системи України. *Агросвіт*. 2023. № 3–4. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/8080/bitstream/>

References:

1. Kornyluk R. (2023) Holovni tendentsii bankivskoho rynku za 12 misiatsiv viiny [The main trends of the banking market during the 12 months of the war]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/> (in Ukrainian)
2. Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua> (in Ukrainian)
3. Reytynh nadiinykh bankiv Ukrainy 2023 [Rating of reliable banks of Ukraine 2023]. Available at: <https://forinsurer.com/rating-banks> (in Ukrainian)
4. Zhurnal Forinsurer [Forinsurer magazine]. Available at: <https://forinsurer.com/rating-banks> (in Ukrainian)
5. Mohylina L. M., Volkova K. V. (2020) Upravlinnia konkurentospromozhnistiu bankivskykh ustanov [Management of the competitiveness of banking institutions]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 5(22), pp. 175–180. Available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/5_22_ukr/33.pdf (in Ukrainian)
6. Reytynh finansovoi nadiinosti bankiv Ukrainy za 3 kvartal 2023 [Financial reliability rating of Ukrainian banks for the 3rd quarter of 2023]. Available at: <https://youcontrol.com.ua/bank-finscore/> (in Ukrainian)
7. Nyanko V., Nyanko L. Bankivska systema za voiennoho stanu ta pisliavoiennomu vidnovlenniu Ukrainy [Banking system under martial law and post-war reconstruction of Ukraine]. Available at: <https://nzlubr.org.ua/index> (in Ukrainian)
8. Levandivskiyi O., Krykhovetska Z., Kokhan I. (2023) Suchasni tendentsii funktsionuvannia bankivskoi systemy Ukrainy [Modern trends in the functioning of the banking system of Ukraine]. *Agrosvit*, vol. 3–4, pp. 97–104. Available at: <http://lib.pnu.edu.ua/8080/bitstream/> (in Ukrainian)